

نقش دموکراتیک انجمنهای شهر و شهرستان و استان

از خواص حکومت دموکراسی این است که اخلاق و وجدان اجتماعی پرورش یابد و چون مسئولان بر اساس انتخاب‌خواسته انکار عمومی سرکار می‌یابند و یا از کار برکنار میشوند و یا بعبارت دیگر در اثر شایستگی موجبات رفاه و آسایش و در نتیجه رضایت خاطر اکثریت مردم را فراهم می‌سازند و یا بعلت ناشایستگی توفیق خدمتی در این راه نصیبشان نمی‌گردد لذا پیوسته یک مسابقه اجتماعی برای داوطلبان خدمات عمومی بوجود می‌آید و آنها که مصدر کار هستند میکوشند اعتبار خود را از طریق خدمت بیشتر و ابراز شایستگی بیشتر حفظ کنند و در نتیجه اعتمادی را که مردم نسبت بآنها ابراز کرده‌اند تقویت نمایند .

در حقیقت از ابتدا می‌اندیشیدند که یکی از عوامل استقرار دموکراسی واگذاری کار مردم بخود مردم است یعنی : مردم خواسته‌هایی دارند و باید سازمانهایی در محل بوجود آید که با توقف کامل این خواسته‌ها و انتظارات را برآورند و در راه تحقق بخشیدن بتوقعات و حاجات مشروع همگان گامهای مؤثری بردارند .

حالا می‌خواهیم به بینیم سابقه این اندیشه چگونه بوده و چه تحولاتی را پشت سر گذاشته است ؟ ..

کشور ایران از نظر اختلاف وضع طبیعی مناطق یعنی از لحاظ وضع زمین و شرایط آب و هوا و انلیمی و سایر جهات دیگر در موقعیت جغرافیائی خاصی قرار گرفته است که قهرآ و اجبارآ و بر اثر اقتضای اموریکه باید در سرزمینهای مختلف کشور انجام پذیرد این موقعیت در تشکیلات سیاسی و اداری و اجتماعی مملکت خود بخود اثر گذاشته و سبب شده که در گذشته تقسیمات اداری کشور بصورت حکومت نشینهای متعدد و یا دستگاههای اداری مختلف درآید .

این امارت نشینهاگهی تحت اداره حکومت مقتدری درآمده و در حقیقت وضع اداری کشور در قالب یک مرکزیت سیاسی قرار داشته و زمانی اصول حکومتهای ملوک الطوائفی جاری و ساری بوده است .

تا زمان اعطای شروطیت ، عملاً و رسماً حکام و امارت نشینان و وابستگان آنان با اختیارات تام و وسیع خود را مسئول نظم و نسق امور اجتماعی و حفظ امنیت منطقه و تأمین حوائج مربوطه میدانستند .

بعد از برقراری رژیم مشروطیت در ایران و تصویب قانون اساسی و متمم آن و همچنین قوانینی که بعداً مستند به قانون اساسی وضع گردیده است ، کشور بقسمتهای مختلف تقسیم و بصورت تقسیم به ایالات و ولایات درآمده است .

در قانون اساسی ایران و متمم آن مجموعاً در شانزده مورد ، اصطلاح ایالت و ولایت و بلوک که تقسیمات داخلی کشور را تشکیل میدهند از نظر اصول کلی واحد جغرافیائی محلی و حقوقی بکار برده شده است . در اصل ۲۹ متمم قانون اساسی مقرر است که وصول عواید و منافع مخصوص حوزه هر ایالت و ولایت باید با تصویب انجمنهای ایالتی و ولایتی باشد . در اصل ۸ متمم قانون اساسی ضمن تعیین تکلیف مقامات قضائی صلاحیتدار و دادگاهها ، در مورد اجرای نظامات ایالتی و ولایتی و بلوکی و قواعدی که از طرف آنها وضع میشود ، وجود ایالت و ولایت و همچنین بلدیة رسمیت یافته و بطور ضمنی تأسیس تشکیلات مزبور را تجویز نموده است .

یا بعبارت دیگر بر طبق قانون اساسی ، تمام فعالیتهای حکومتی که پائین تر از سطح مسائل ملی قرار گرفته اند در حوزه اقتدار حکومتهای محلی واقع شده اند . اصل نود و سوم قانون اساسی میگوید : « انجمن باید صورت تمام درآمد و هزینه های ایالات و ولایات را چاپ و منتشر کند » .

آیا قانون گذار تنها منظورش این بوده که اجرای این ماده در شان انجمنهای ایالتی و ولایتی شناخته شود ، ؟ یا اینکه خواسته است بگوید که طبق این ماده :

« انجمنها ابزار ارتباطی بین دولت و مردمند » .

اگر غیر از این فکر کنیم باید از خودمان سؤال نمائیم :

مگر برای دولت مرکزی چاپ اقلام و ارقام درآمد هزینه ولایات و ایالات کار دشواری بوده است ؟

اگر خوب دقت کنیم می بینیم که از آغاز ریشه گرفتن مشروطیت در اذهان روشنفکران و نخبگان جامعه ، فکر استانی شدن بودجه رسوخ یافته است .

پیش بینی انجمنهای شهر و شهرستان و استان در قانون اساسی یکی از مؤثرترین وسیله اجرای اصل حکومت مردم بر مردم بوده است .

یعنی انجمنها با نظارتی که از نزدیک بر امور شهرداری و بعثت بصیرتی که بر اثر محلی بودن نسبت به مسائل مبتلا به شهر پیدا میکنند بنحو بسیار مطلوب میتوانند در حل و فصل امور مؤثر واقع گردند .

بعد از اعلام مشروطیت :

دوران بعد از مشروطیت را از لحاظ تشکیل سازمانهای محلی نیز باید بدو دوره تقسیم کرد :

۱ - دوره قبل از انقلاب .

۲ - دوره بعد از انقلاب

الف - دوره قبل از انقلاب نیز بدو دوره تقسیم میشود باین شرح :

۱ - دوره ای که اصلا در آن انجمنی تشکیل نشده بود و حکومت دسوکراسی فقط منحصر بمجلس شورایی بود آنها هم با منهومی که خودتان میدانید .

این دوره را باید تسری داد تا . . . ۳۵ سال قبل ، بپیر تقدیر ظرف . . . ۲۵ سال تا قبل از انقلاب و حتی بعد از اعلام مشروطیت ، طبقه دیوانی متأثر از همان طبقه فئودالیسم بوده یعنی نظام اداری ایران بشکل یک مثلثی بوده که رأس آنرا روستا و بخش و قاعده آنرا شهرهای بزرگ خاصه شهر تهران تشکیل میداده است . هیأت حاکمه ، « مختار مطلق » چون متأثر از حکومت طبقاتی بوده بنابراین اکثریت مردم ایران بحساب نمی آمدند .

بروستا ما فقط مأمور ژاندارم و سربازگیری و مأمورین حکام میرفتند و هیچگاه مأمور خدمات بان نقاط نمی‌رفت .

روی این اصل این نحوه حکومت در مدت . . . ۲۵ سال تا زمان سرسلسله پهلوی بشدت شبیه دیوانی استبدادی خود را دنبال میکرد لکن از زمان رضاشاه کبیر مملکت در سایه امنیت، قدرت‌گردنکشان متجاوز رو بضعف‌رفت اما فاصله بین دستگاه دولت و دولتیان و مردم همچنان باقی بود . و مردم دولتیان را از خودشان نمیدانستند حتی در اذهان رسوخ داشت که پول دولت حلال نیست و یا میگفتند حقوق کارمندان برکت ندارد ، حتی حکام در شهرها فقط بچند نفر متنفذ و دست نشاند مالکین ، عنوان معتمد میدادند ، این چنین حکومتی در محل نمونه حکومتیای دموکراتیک نبود .

یعنی روح دموکراسی در انجمنهای شهر قبل از انقلاب وجود نداشت زیرا قبل از انقلاب انجمنها مظهر نظام طبقاتی و اجتماعی جامعه ایرانی بودند . آنزمان قسمت عمده ائتعداد جامعه ایرانی بدست مالکان و سبشاران بود ، همان مالکان یا دست نشاندگان آنان اعضای انجمنهای شهر را تشکیل میدادند و خود یا نمایندگان خود را بر این انجمنها تحصیل میکردند ، در این شرایط انجمن چیزی نبود جز وسیله اجرای مقاصد مالکان و تأمین سناغ آنها .

مردم در این موقعیت نه فقط ، بودن و نبودن انجمن برای آنها بی‌تفاوت بود بلکه در این شرایط نبودنش را به وجودش میپنداشتند . ضمناً در زمان قبل از انقلاب یعنی پس از اعلام مشروطیت تا قبل از انقلاب بعضی از مواد قانون اساسی درمورد تشکیل انجمنهای شهرستان و استان نیز بلا اجرا مانده بود . و این نظام دموکراتیک نیز هیچگونه قوه و بنیه‌ای نداشت .

انقلاب شاه و ملت : تال جامع علوم انسانی

بعد از اعلام انقلاب ، قانون انتخابات اصلاح شد ، انجمنهای شهر در چهار چوب اصول دموکراسی تشکیل و تکمیل و شروع بکار کرد ، این حکومتیای محلی فاصله‌ای را که نظام اداری قبل از انقلاب در اثر وجود نفوذ طبقه مالکین و هزار فامیل بوجود آورده بود از بین برد و وضعی بوجود آورد که نه تنها مأموران دولت در صف ملت قرار گرفتند بلکه مأموران دولت در خدمت افراد ملت

درآمدند ، سپاهیان دانش و بهداشت و ترویج در اقصی نقاط ایران چون همای رحمت یلاری روستاها و روستائیان شتافتند . جوانان سپاهی دانش در میان روستائیان محروم از بینشی و علم در پناه یک چهار دیواری خشتی یا زیر یک چادر مندرس بتعمیم و تربیت کودکان دهقانان و سایر محرومین از دانش پرداختند و با ایمان و اعتقاد آنها را آماده سازندگی کردند .

شبکه حکومتهای محلی :

قبل از انقلاب (بعد از مشروطیت) شبکه حکومتهای محلی با هم اتصال و ارتباط نداشتند یعنی : انجمن شهر داشتیم و انجمن ده هم داشتیم ولی در سطح بخش انجمن نداشتیم ، اگر صحبت از شورای بخش شود باید گفت اعضای آنرا رؤسا و مسئولان دولتی تشکیل میدادند و آنرا نمیتوان بحساب حکومتهای واقعی محلی قلمداد نمود ، بهر تقدیر پس خلأئی بین این شبکه وجود داشت و لازم بود این خلأ پر شود .

بعد از انقلاب :

تا اینکه اصول انقلاب شاه و ملت اعلام شد و ندای این جنبش عظیم آزادی بخش بگوش جهانیان رسید و کشور ایران جنگ آشتی ناپذیر خود را با عوامل عقب ماندگی شروع کرد و ملت خود را در یک موقعیت ممتاز استثنائی قرارداد . در اثر اجرای اصول انقلاب ، مردم نسبت به همکاری همگانی در انجام برنامه های نوین مملکت خود را ذبعلاقه نشان دادند و ثابت کردند که ثابستگی چنین رشد چشمگیری را دارند . بر اثر این انقلاب دیگر نظام فرسوده و کهن گذشته در هم ریخته شد و همه طبقات جامعه در برخورداری از حقوق و سواهب آن نقش واقعی خویش را ایفاء نمودند .

منشور انقلاب ، تدوین اصول یک جامعه مترقی و پیشرفته را بعهده گرفت و سیمای اجتماعی و سیاسی و اقتصادی ایران را بکلی تغییر داد .

این انقلاب که انگیزه آن تجلی روح دموکراسی بود برپیکر طبیعی مظاهر

آن این جمله نقش بسته بود :

« کار مردم باید بصورت مردم سپرده شود . »

با آغاز انقلاب بزرگ اقتصادی و اجتماعی تحول عمیقی برای نوسازی در سطح شهرها، که مظهر رشد و شکوفایی منکلت است بوجود آمد. از طرفی براساس اجرای قانون اصلاحات ارضی و تزلزل نظام نرسوده ارباب و رعیتی و صنعتی شدن کشور، تولید افزایش یافت، در نتیجه قدرت خرید مردم بالا رفت و از طرف دیگر با توسعه فرهنگ و آموزش و پرورش و سایر پدیده‌های انقلابی، موج مهاجرت از مناطق روستائی به مراکز صنعتی و همچنین در اثر بالا رفتن سطح انتظار مردم، وجود سازمانهای معلی را منطبق با روح دموکراتیک اجتناب ناپذیر نمود. اینجا بود که جنبه‌های دموکراتیک انجمنها یکی پس از دیگری ظاهر شد.

تحقق مفهوم دموکراسی:

مفهوم واقعی دموکراسی ایران را از نکات آموزنده دقیقی که در پیام روز مشروطیت شاهنشاه آریامهر آمده است بدرستی میتوان دریافت:

« در صدر این پیام میخوانیم که شاهنشاه میفرمایند: »

« خوشبختانه اکنون مشروطیت ایران از هر جهت در راه سازنده و

اصیل خود پیش میرود و دیگر از آن زمان که دموکراسی با هرج و مرج

اشتباه میشد جز خاطرهای باقی نمانده است. »

از بیانات شاهنشاه این مفهوم کلی بدست میآید که از سال ۱۳۲۴ که دموکراسی نوپای ایران بعنوان یک رویداد مهم در تاریخ کشور ایران ثبت نام کرده است تا زمان اعلام انقلاب از آن جز تصویری از آثارشیم و آشفتگی در برابر مردم چیز دیگری انعکاس نداشته است.

تشکیل انجمنها براساس مبانی دموکراسی:

بر اساس همین رویدادهای انقلابی بود که مهمترین هدف اجتماعات شهری متوجه در هم آمیختن و یک پارچه نمودن گروههای مختلف شهری شد و این گروهها با هدفها و علائق متفاوت بک گروه متجانس با اهداف و علائق مشترک بوجود آوردند.

انجمنهای شهرستان و استان تشکیل شد، قانون انتخابات اصلاح شد اما ایندفعه دیگر، آن انجمنهای خاص یک طبقه معین نبود و نیست بلکه همه

مردم ایران از هر طبقه و صنفی که بودند توانستند آزادانه در انتخابات شرکت کنند و نمایندگان واقعی خود را به انجمنها بفرستند .

بدیهی است انجمنی که بدین ترتیب تشکیل میگردد دیگر وسیله اعمال نفوذ و تأمین منافع این و آن نخواهد بود بلکه در بست در خدمت مردم قرار خواهد گرفت . این انجمنها نیروهای تازه نفسی بودند که بعد از انقلاب بیاری فرشته دموکراسی ایران شناختند . پس اگر ما امروز انجمن داریم انجمن شهرداری - انجمن شهرستان و استان داریم - خانه انصاف داریم - شورای داوری داریم - عمه و عمه بر اساس عمین بنیادهای دموکراتیک است که بر سبانی نظام دموکراتیک ملی مستقر گردیده است .

تهادهای دموکراتیک ، آن نهاد هائی هستند که دو خصوصیت بارز را دارا میباشد :

اولا پرتوی از مدنیت و فکر خلاق ایرانی هستند .
ثانیا آثار و جلوه های آنرا در منشور انقلاب اجتماعی ایران بخوبی میتوان یافت .
بنابراین از آنچه که در بالا شرح دادیم نقش حکومت های محلی را میتوان بشرح زیر خلاصه کرد :

۱ - جلب اعتماد عمومی در محل :

انجمنهای شهر و شهرستان و استان باید برای اتخاذ هرگونه تصمیم و قبل از هر کار یا طبقات مردم رابطه دائم برقرار نمایند تا با تأیید پشتیبانی مردم در طرح و اجرای برنامه های شهری توفیق حاصل نمایند .

این اصل مهمی است که شاهنشاه آریامهر فرموده اند :

« امر شهرداری از اموری است که مربوط بخود مردم شهر است » .

معنی دموکراسی همین است که مردم بر مردم و برای مردم حکومت داشته باشند همانطوریکه دولت در هر مملکت مترقی خاصه در کشور ما سعی میکند که بر مبنای یک حکومت دموکراسی اعتماد عمومی را نسبت به خط مشها و برنامه های مملکت جلب کند انجمنها نیز باید جلب اعتماد مردم محل را که بآنها رای داده اند در طرح و اجرای برنامه های خود بنمایند .

۲- سیستم کنترل اجتماعی :

شرکت مستقیم اهالی در فعالیتهای سازمانهای محلی باید جنبه بسیار وسیع همه جانبه‌ای داشته باشد .
یکی از نتایج شرکت مستقیم اهالی در امور شهری آنستکه باین وسیله یک سیستم کنترل اجتماعی بر مبنای برنامات اداری و یوروکراسی اعمال میگردد .

۳- انجمنها یکی از مؤثرترین وسیله اجرای اصل حکومت

مردم بر مردم است

یعنی انجمنها با نظارتی که از نزدیک بر امور شهر دارند و بعلت بصیرتی که بر اثر محلی بودن نسبت بمسائل مبتلا به شهر خود پیدا میکنند بنحو بسیار مطلوب میتوانند در حل و فصل امور مؤثر واقع شوند .

در اول آبانماه ۱۳۴۷ شاهنشاه آریامهر هنگام شرفیابی اعضای انجمن شهرهای ایران با سخنانی ایراد و ضمن آن فرمودند :

« قصد حقیقی همانطوریکه حتماً میدانید این است که تاجائیکه ممکن

است باید کاراجتماعی مردم کار معاش مردم را بدست خودشان سپرد و این

طابق اصل فلسفه و روحیه انقلاب ماست که محبت از اقتصاد دموکراتیک

دموکراسی اقتصادی و دموکراسی اجتماعی و سیاسی مینماید بر اصل آزادی فرد .

باید همیشه مردم را با حقایق آشنا کرد هم مشکلات را توضیح داد و هم

حلهای را و هم بسرحد فداکاری برای آنها کار کرد .

از خودگذشتگی کرد و باصطلاح انسان خود را فراموش بکند برای آن

هدف عالیر و هم اینکه بآنها گفت :

اگر این بهبود را میخواهید ، اگر ترقی را میخواهید ، در مقابل شما هم باید

کار بکنید . کاری که دارید ، کار بسیار حساس - دقیق و مشکل است یکدقیقه

ستراحت برای شما نخواهد بود . باید دائماً وقت خودتان را صرف خدمت بمردم

کنید .

فرمایشات شاهنشاه نقش مهم و اهم و ظایف اعضای انجمنهای شهر و شهرستان و استان را در شرایط کنونی کشور آشکار ساخته است .

۴- نقشی را که حکومتهای محلی در اجرای برنامه پنجم برعهده دارند.

نقش مهمی را که حکومتهای محلی در دهه دوم انقلاب برعهده دارند نقشی است که در مراحل مختلف برنامه عمرانی پنجم برعهده دار خواهند بود و باید برای مقابله با رویدادهای آینده، خود را آماده سازند زیرا برنامه پنجم یک برنامه جهشی است. این نقش را آقای نخست وزیر بخوبی توصیف کرده اند :

ایشان ضمن یک مصاحبه رادیو تلویزیونی کد پرامون بنجمن برنامه عمرانی کشور ترتیب داده بودند درباره همکاری مردم و تأثیر آن در پیشرفتهای اقتصادی و اجتماعی مملکت گفتند :

« این برنامه با زندگی فرد فرد مردم مملکت ما سروکار خواهد داشت و مسلماً اگر هموطنان ما از نکات و دقایق این برنامه آگاه شوند خودشان به پیشرفت و سرعت در اجرای برنامه کمک خواهند کرد » .

۵- برخورداری از نظام اجتماعی در اجرای برنامههای انقلابی.

قبول اصل تعزب از طرف مردم باعث وحدت فکری و تشکل آنان شده است و بر همین اساس میباید که اجرای فعالیتهاى مملکتى متكى و مبتنى به برنامههاى حزبى بوده و در چهارچوب یک نظام اجتماعى و انضباط حزبى عملى میشود .

انجمنهای شهر و شهرستان و استان در برخورداری از این نظام اجتماعی ، در اجرای برنامه های انقلابی که تمام شئون اقتصادی و اجتماعی کشور را دستخوش تحول ساخته ، امکانات بیشتری را نصیب خود نموده است .

۶- پرورش استعدادها برای فعالیتهای گروهی.

انجمنهای محلی و منطقه ای از سطح ده تا شهر و شهرستان و استان و شوراهای داورى و آموزشى و پرورش منطقه ای همه و همه سنگ اول بنای یک دموکراسی انقلابی و واقعی و حکومت بر مردم و در حقیقت مکتبی است برای پرورش استعدادهاى صالح و سازنده جهت ایفای وظایف مهم اجتماعى .